

живанне яго паламанаму лесу, драматычнаму лесу на рода-працоўні-ка гучалі "Чалавек бацькаўшчына", "Год нулявы", "І скажа той, хто народзіцца" - раманы, у якіх яскрава прасочылася галоўная ідэя неабходнасці барацьбы за лепшы лес і будучыню, ідэя неабходнасці актывізацыі народнай самасвядомасці.

Апошні раман В.Адамчыка "Толькі крыві брата твайго", які быў напісаны ў так званы "перабудовачны час", рэзка змяняе канцэпту-альную выснову папярэдніх твораў. Прывяціўшы свой апошні раман падзеямі Айчынай вайны, пісьменнік тут нечакана робіць заяўку на канцэпцыю фатальнай асуджанасці чалавечага жыцця ў навакольным свеце вялікай гісторыі. Народ - ахвяра барацьбы аднолькава вяр-ожых яму сіл - немцаў і паліцьянтаў, з аднаго боку, партызан, з другога, ён увогуле не супраціўляецца фашыскай акупацыі. Жа-данне кардынальнага перагляду падзей ваявання часу як даніна модзе прывяло пісьменніка да спярэджання такога аблічча народа, які ў сваёй ваяўнай гісторыі мае тая страшныя яе старонкі, дзе чалавек ідзе вайной не на ворага свайго, а на брата свайго, не чуючы голасу яго крыві.

СПАДУ ЧЭННЕ НАЦЫЯНАЛЬНАГА І АГУЛЬНАЧАЛАВЕЧАГА
У ТВОРАХ МАСТАЦКАЙ ЛІТАРАТУРЫ
(НА ПРЫКЛАДзе ТВОРАў ЗАМЕЖНАЙ ЛІТАРАТУРЫ)

С.В.Саладоўнікаў

Нацыянальнае і агульначалавечае вельмі спецыфічна праяўляец-ца і ў мастацтве наогул, а асабліва - у літаратуры.

Граніцы ў мастацтве, як і ў навуцы, няма. Адзін пісьменнік зробіць адкрыццё (новы прыём, матыў, сюжэт, вобраз, новая ней-кая фарба ці рыса), а другі пісьменнік, на другім канцы света, наогул, зуюім іншай культуры - применіць гэта мастацтвае вынаход-ства, і яго творы зайграюць, і зайграюць нацыянальна. Безумоўна, у творах мастацтва сплятаецца і асоба аўтара-мастака, і яго на-цыянальны менталітэт, і агульначалавечае.

На краінах і нацыянальных літаратурах вандруюць тыя, у якіх адлюстравалася агульначалавечыя рысы. Гэта звязана з тым,

што гэткія рэчы, як скупасць, мужнасць, каханне (а побач - і рэўнасць), баязлівасць, добро і зло - і цэлы шэраг іншых рыс уласцівы ўсім людзям. Канешне, тэматыка кахання мае свае нюансы ў арабскай культуры, у будзёўскай, і ў еўрапейскай. Але мастацтва паказвае пры ўсіх адрозненнях, што ўсе людзі жывуць па сходных напрамках: усе рэдуцэа, хварэюць, пакутуюць ад страт, усе з'яўляюцца дзецьмі прыроды-маці. Падабенства паміж людзьмі болей, чым адрозненняў. Але і гэтыя адрозненні даць рацыю і прыбытак мастацтву і не толькі ў арганізацыі канфіктаў, у тым ліку і ваенных.

Напрыклад, ангельская літаратура мае свой адметны твар: тут і філасофія, і асобныя рысы, і фарбы, і характары, і самы дух ангельскай культуры. А славы французскі гумар, на мой погляд, гэта не болей, чым у сутнасці жывасць і веселасць у жыццевых сітуацыях, на ўзроўні адлюстравання добрага настрою, і ангельская іронія, і французскі гумар маюць гістарычную выснову.

Наогул, у гумары асабліва адлюстроўваецца нацыянальны характар. У ангельскай - гумар пераходзіць у тонкую іронію, а гэта ўжо высокі ўзровень. Ён складаецца гістарычна: у другой палове ХІІІ стагоддзя дваране (шляхта) змагалася з пурітанамі, але напраму іх аблічаць было небяспечна, і таму пайшлі канструктыўныя славесныя, дзе іронія схавана, не ідзе напраму, а ўкосна. І калі ўсё гэта выстрайваецца ў сістэму, яна мае надзвычай мастацкі і прывабны выгляд. Аб французскім гумары сказана ніжэй. Балгарскай літаратуры на працягу пяці соцень гадоў было не да гумару, душу народа прыгняталі турэцкае іга (габраўцы - не ў лік, гэта жыццёвыя анекдоты, і не болей). Сумная нудная чэхаславацкая літаратура, вельмі сур'езная іронія, гумару там яна малавата (Чапек і Гамак - выключэнні). Мо тут спрыяе пратэстантызм, як у швейцарскай літаратуры?

Вельмі цікава паглядзець на нямецкую літаратуру. Да Трыццацігадовай вайны 1618-1648 гг., і яшчэ на працягу гэтай вайны іронія і гумар і ў літаратуры і ў народзе захоўваюцца, а вось калі Германія аказалася раздроблена амаль на 300 княстваў, дробных, маленькіх, і ў кожным княстве свой валадар... Гумар, іронія - гэта, паміж іншым, яшчэ і свабодная думка, свабодны пог-

ляд на свет. Якая свабода ў малянікім дэспатычным княстве? У XVII стагоддзі Віланд, Гэта, у XIX - Гейне, Гофман. Далей моцныя фігуры Томаса Манэ, Брахта... А агульняе абставіны: вельмі сур'езна, сумна, рэалістычна і адлюстроўваецца нямецкі педантычны характар.

Вырываюцца за межы нацыянальнага геніі... Шэкспір, Гете, Шылер, Пушкін, Дастаеўскі... Але... камедыі Шэкспіра адлюстроўваюць яго час. Гэта ідзе ў картак грубаватых, народных, нават і праставатых. Анцерам грэба гэта мець на увазе, калі яны іграюць камедыі Шэкспіра, ды і нашым рэжысерам.

Але гэта пра гумар, іронію. Трагедыя - яна стаіць адрэзу на агульначалавечым. Смерць, боль, страты, пакуты, дурныя эмоцыі і дурныя учынкi - усе гэта зразумела ўсім людзям. Таму мы так захапляемся Гамлетам, старажытнасцю, старымі трагедыямі: усе гэта ёсць і зераз, і ёсць усходы. Гумар можа быць і не зразумелы, але сабыства добрага персанажа - усмі будзе успрымацца, як нешта балючае і для нас...

Вывучэнне нацыянальных літаратур - гэта шлях, на якім няма месца няпрязні, нацыяналізму, ксенафобіі, таму праз літаратурных герояў мы бачым чалавека без падзелу па колю скурны, рэлігіі, звычалу і іншых індывідуальных адрозненняў. А, сутыкаючыся з жывымі людзьмі той ці іншай нацыі, мы можам, часам, сказаць, што вось гэта канкрэтна чалавек і дурны, і злосны, і проста нам не падабаецца, але праз літаратуру мы ведаем, што ва ўсякім народзе ёсць такія тыпы. А сам народ - іншы. Ён заўсёды заслугоўвае навагі і прызнання.

З ЛІТАРАТУРНЫХ УЗАЕМАДНОСІН В. БРУСАВА
З КЛАСІКАМ БЕЛАРУСКАЙ ПАЗЫІ Я. КУПАЛАЙ

Н. Р. Ільіна

Першая руская буржуазна-дэмакратычная рэвалюцыя абудзіла да актыўнага грамадска-палітычнага і культурнага жыцця народы усей дзяржавы і Беларусі у тым ліку.

Каданне набывць свабодную літаратуру на роднай мове заха-